

Inspiració / Divinitat (XII)

Rèquiem en re menor KV 626 de W. A. Mozart

Encara avui costa d'imaginar l'impacte que va produir en els cercles musicals europeus la desaparició inesperada, el desembre de 1791, d'un autor que amb tan sols 31 anys ja havia estat designat compositor de la cort imperial (*Kammermusic*) en substitució de Christoph Willibald Gluck (1714-1787).

La mort de Mozart va despertar ràpidament l'imaginari col·lectiu i es van desfermar històries macabres com ara l'enverinament portat a terme pel **citad Salieri** (base, d'altra banda, de l'obra teatral d'A. Puixkin *Mozart i Salieri*, que va servir també per a l'òpera homònima de N. Rimsky-Kórsakof i també del famós film *Amadeus*, 1984, de Milos Forman); l'assassinat per part del seu amic Franz Hofdemel o, en altres versions, de Franz Xaver Süssmayr, precisament un dels deixebles que va contribuir a la finalització del *Rèquiem*...

Gràcies a les investigacions musicològiques i científiques, sabem que Mozart va morir a causa d'una malaltia terminal i, com ha assenyalat Christoph Wolff, en cap cas podem atribuir la seva mort a causes "romàntiques" com ara la desesperació per no assolir el ple reconeixement professional perquè, certament, més aviat Mozart creia en alguna cosa molt diferent. "Ara estic en el llinar de la meua plenitud", va escriure en una carta el 1790.

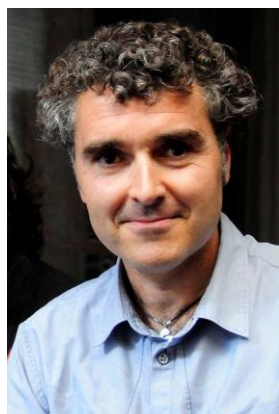
En aquesta audició ens proposem mostrar com l'encàrrec realitzat pel comte Walsegg de la que va acabar sent la darrera obra de Mozart, molt possiblement, materialitzava a bastament els interessos que aquest sentia cap a la música religiosa i com aquesta –com cap altre gènere dels que va conrear– possibilitava la manifestació d'una qüestió que, massa sovint, la musicologia i les ciències religioses semblen obviar: la dimensió religiosa del propi Mozart i de la seva música.

No és menys cert, però, que aquell encàrrec li era un bona oportunitat per endinsar-se ja no només en una obra sacra sinó en una especificitat de missa que, fins aquell moment, mai havia tingut ocasió d'afrontar. L'encàrrec també li anava com anell al dit per entroncar-se amb la tradició de la música religiosa austrogermànica en general i, concretament, en el gènere del *Rèquiem*. Sense anar més lluny, el 20 de febrer de 1791, *Antonio Salieri* n'havia dirigit un: el *Rèquiem en*

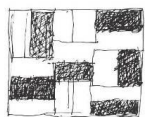
do menor de Leopold Hoffmann, el mestre de capella que Mozart esperava succeir, amb motiu del primer aniversari de la mort de l'emperador Josep II.

Pel que sembla, el 1791 Mozart estava immers en la recerca d'una nova formulació de la música sacra que, de fet, ja havia experimentat amb el *Kyrie KV 341*, però també amb una sèrie de diferents fragments inacabats de misses compostos entre 1787 i 1790. Aquesta nova formulació, batejada pel propi Mozart com "l'estil més patètic de la música sacra", no només significava una aposta ferma per la subjectivitat, sinó també per la cristal·lització d'un estat de la qüestió a l'entorn de diferents misses de difunts que Mozart, per diferents vies, havia o podia haver conegut. Així, habitualment, s'ha parlat molt de la forta influència i impacte que el *Rèquiem en do menor* de Michael Haydn (1737-1806), compost el 1771 per al funeral de l'arquebisbe de Salzburg Sigismund Scrattenbach, li havia produït, i que el propi Mozart havia participat en la seva execució a la catedral de Salzburg. Tanmateix, però, hi podem trobar **resabis** d'altres *Rèquiems* com ho pot ser el força desconegut de Florian Leopold Gassmann (1729-1774), compost com el de Mozart els darrers anys de la seva vida i, més llunyament, els d'Antonio Caldara (1671-1736), que coneixem gràcies a una còpia conservada a un manuscrit de la biblioteca del Clementinum de Praga, Johann Joseph Fux (1660-1741), autor d'un extraordinari *Kaiser Requiem (Rèquiem per a l'emperador)* de 1720 i, encara més llunyà, el corprenedor *Requiem a 5* de Johann Caspar von Kerll (1627-1693). Anem, però, a una qüestió essencial: Per què encara una obra com el *Rèquiem*, composta ja fa més de dos-cents anys, encara ens segueix impactant? Possiblement la resposta sigui perquè és una obra de les més significatives del catàleg de Mozart que ens immergeix, per mitjà de la música, a l'*indefabile mysterium* que, per se, constitueix qualsevol qüestionament de la fi de les nostres vides i del seu per què.

El gran director austríac Nikolaus Harnonocurt, de qui n'escoltarem la seva versió, no va dubtar a definir el *Rèquiem* com l'única obra de caràcter autobiogràfic de Mozart. Un caràcter autobiogràfic, però, que assoleix la universalitat d'una experiència –la de la mort– que bé hauria de desvetllar-nos la passió per la recerca d'un coneixement més profund tant del nostre origen com del nostre destí. Potser per això, el *Rèquiem*, malgrat que no el va finalitzar Mozart sinó el seu deixeble Süssmayr, se'ns segueix oferint com la fascinació per poder-nos fer, en paraules d'Andreas Faber Kaiser, "noves preguntes sobre les velles respostes, buscant noves respostes a les velles preguntes...".

Oriol Pérez i Treviño (Manresa, 1972). Musicòleg i assagista Musicòleg i assagista. És en l'actualitat conseller editorial de la *Revista 440* i crític musical d'*El Punt Avui*. Des de l'any 2013 imparteix, dins de les activitats de l'Institut Art i Espiritualitat Sean Scully, el cicle *Inspiració / Divinitat* amb el qual pretén vincular obres i compositors canònics de la música clàssica occidental amb la divinitat i/o la seva experiència.

SANTACÈLIA
DE MONTSERRAT
INSTITUT ART I
ESPIRITUALITAT
SEAN SCULLY

FUNDACIÓ ABADIA DE MONTSERRAT, 2025

Institut Art i Espiritualitat Sean Scully

Rèquiem de Mozart

AUDICIÓ COMENTADA **Oriol Pérez Treviño**

Friedrich: Cementiri d'un monestir
sota la neu (1817-1819)

22 de febrer de 2019, 16h · Santa Cecília de Montserrat